

Τ Ο Ε Ε Π Ο Υ Λ Η Μ Α Τ Ω Ν Α Κ Τ Ω Ν Μ Α Σ

τοῦ Καθηγητοῦ ΝΙΚΟΥ ΚΙΤΣΙΚΗ

Εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνακινηθῆ πάλιν ἐν ἔθνικόν ζήτημα ὑψίστης σημασίας, τὸ θέμα τῶν ὁμαδικῶν πωλήσεων στοὺς ξένους τῶν ὠραιοτέρων τοπίων τῆς χώρας.

Τὸ θέμα αὐτό, πὸ ἀποδεικνύει τὴν τουριστικὴν ἀξίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῆς τουριστικῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως τῆς ΕΡΕ, εἶχεν εὐρύτατα συζητηθῆ ἀκριβῶς πρὸ ἐνὸς ἔτους. Ἐδόθησαν τότε* ἀδιάσειστα στοιχεῖα, πὸ συνέκλονισαν τὴν κοινὴν γνώμην, τὸν Ἑλληνικὸν Τύπον, τὴν Βουλὴν, τὴν Κυβέρνησιν, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Κοσμητεῖαν Ἐθνικοῦ Τοπίου, καὶ βρῆκαν ἀτήρησιν εἰς τὸν διεθνή τύπον. Ἐπιστεύθη ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Ἐφυπουργοῦ Προεδρίας κ. Γ. Μυλωνᾶ θὰ ἐλαμβάνοντο τὰ νομοθετικὰ μέτρα διὰ νὰ σταματήσῃ ἡ ὑφισταμένη ἀναρχία, ἡ τμηματικὴ πώλησις τεμαχίων, ἡ διάσπασις τῶν παραλιακῶν χώρων, ἡ οἰκτρὰ παραμόρφωσις τοῦ τοπίου, ὁ ἀποκλεισμός τῶν παραλίων γιὰ τὸν λαόν, πρὸ παντὸς ἡ παράδοσις τεραστίων ἐκτάσεων ἑλληνικῶν ἐδαφῶν στοὺς ξένους. Δὲν ἐλέχθη ὅμως ὅτι τὸ φαινόμενον αὐτὸ ἀποτελεῖ σύμπτωμα μόνον μᾶς φοβερᾶς νόσου τῆς οἰκονομικῆς μας πολιτικῆς, πὸ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν μανίαν ἀπεμπολήσεως τοῦ ἔθνικοῦ μας πλούτου στοὺς ξένους ἀντὶ τῶν ἀσημάντων οἰκονομικῶν ἀνταλλαγμάτων, ἀποκορυφώθεισαν ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων τῆς ΕΡΕ μὲ τὰς ποικιλοπύκτους συμβάσεις τῆς ὀκταετίας.

Ὁ νόμος προστασίας τῶν εἰσαγομένων ξένων κεφαλαίων, ἡ ἀντίληψις ὅτι ἡ ξένη ἐπι-

χείρησις θὰ συντελέσῃ στὴν οἰκονομικὴν μας ἀνάπτυξιν, ὅτι οἱ ξένοι θὰ φέρουν πολιτισμόν, ἢ ἀπόκρουσις τῆς ξενοφοβίας, καὶ ἢ κατ' εὐφημισμὸν μετονομασία τῆς ξενολατρίας εἰς φιλοξενίαν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς οἱ ἀντεθνικοὶ συνδυασμοὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας μὲ τὰ συμφέροντα τῶν ξένων μονοπωλίων ἄνοιξαν διάπλατα τίς πόρτες τῆς Ἑλλάδος στοὺς ξένους, στοὺς γαιοκαπήλους, στοὺς ἐμπόρους τῆς γῆς, στοὺς μεσίτες τῶν ξένων καὶ ἐδημιούργησαν κινδύνους γιὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας, ἀν μέγισται ἐκτάσεις εἰδικῶς ἐκλεγόμενα περιέλθουν εἰς ἐχθρούς, καὶ μᾶς ἔρριξαν στὶς ἀγκάλες τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς.

Ἐπανειλημμένως ἐπεσημάναμεν τὸν κίνδυνον τῆς εἰσβολῆς τῶν ξένων ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν, προσπαθήσαμεν ν' ἀποφύγωμεν τὴν θύελλαν τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, ἢ ὁποία θὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν ἑλληνικὴν δραστηριότητα σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ εἰς τὸν τουρισμὸν γιὰ τὸν ὁποῖον σήμερον κυρίως πρόκειται.

Ἐπάρχει ἀνάγκη προστασίας τοῦ τουριστικοῦ χώρου. Πρέπει νὰ παύσῃ ἡ λατρεία τοῦ ξένου κεφαλαίου καὶ ὁ θαυμασμός τῆς ξένης πρωτοβουλίας, τόσον ἀμφιβόλου ἀξίας. Εἶναι ἐπικίνδυνος ἡ εἰσβολὴ τῶν ξένων μὲ ἀνταλλάγματα ἀσυδότη, ληστρικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἔθνικοῦ πλούτου, τῶν τουριστικῶν μας δυνατοτήτων, τῶν ἀρχαιολογικῶν μας μνημείων, ἐνδεχομένης ἀποκομίσσεως ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων. Ἄλλὰ ἡ «εἰσβολὴ» ἔχει ἐκτὸς τῆς τουριστικῆς, οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἔθνικῆς σημασίαν. Κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τεράστια ἐκτάσεις ἑκατοντάδων χιλιάδων στρεμμάτων (ὁ ἔφυπουργός κ. Μυλωνᾶς μίλησε γιὰ 5-6 χιλιάδες συμβόλαια) πὸ πιθα-

* «Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος» 26/3 καὶ 2/4 1964 ἀριθ. 519 καὶ 520, δύο ἄρθρα τοῦ κ. Π. Κυριαζῆ.

νώσ κρύβουν μέγα ἔθνικόν πλοῦτον, ἴσως ἀρχαιολογικόν, στήν Ἀττικήν, στίς ἀκτές τοῦ Κορινθιακοῦ, στή Δυτική περιοχή τῆς Πελοποννήσου, στίς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τοῦ Ἰονίου, στή Θάσο, στό Πήλιο, στή Χαλκιδική, ἔγιναν ἰδιοκτησία ξένων.

Τὸ Ὑπουργεῖον Σιντονισμοῦ ἐπεσήμανε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὸν κίνδυνον ἐκ τῆς ἐλευθέρως ἐγκαταστάσεως ξένων τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἐτόνισε ὅτι ἡ τοιαύτη «εἰσβολή» παρεμποδίζει τὴν ἐφαρμογὴ ἐνὸς ὀρθολογικοῦ προγράμματος τουριστικῆς ἀναπτύξεως. Ἐπωλήθησαν σὲ ἐξευτελιστικὰς τιμὰς ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς κατόχους των. ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸν Δημόσιον μεγάλας ἐκτάσεις δασῶν, αἰγιαλῶν, ἀκτῶν μεγάλης τουριστικῆς σημασίας. Ἡ αὐξανόμενη ζήτησις αὐτῶν δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ Κράτος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ προγραμματίσῃ καὶ ν' ἀναπτύξῃ τουριστικὴν πολιτικὴν, ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν κοινωνικὴν ἀνάγκην ἐξασφαλίσεως παραλίων γιὰ τὸν λαόν, ὅτι παραδίδεται στοὺς ξένους μὲ ἀσύγγνωστον ἐπιπολαιότητα, ὅτι περιφρονεῖ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα καὶ πρὸ παντὸς ὅτι δὲν ἔχει ἐπίγνωσιν τῶν σοβαρωτάτων ἑθνικῶν κινδύνων πού δημιουργεῖ ἡ ἐκχώρησις ἑθνικῶν ἐδαφῶν στοὺς ξένους.

Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι στίς περισσότερες περιπτώσεις γίνεται ὑποεκμετάλλευσις τῶν τουριστικῶν δυνατοτήτων.

Ὅπως εἶπαμε αἱ ἀγοραὶ τῶν ξένων ἐκτείνονται εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος. Στὴν Χαλκιδικὴ ἠγοράσθησαν 17537 στρέμματα, στὸν Πόρον 2000, στὴν Πάτμον τεραστία ἑκτασίς, ὀλόκληρος ὁ ὄρμος Μελοῦ, στὴ Σκιάθῳ θαυμάσιες ἀκρογιαλιές καὶ παρεμορφώθησαν οἰκτρὰ ὅπως ἡ ἀμμιοῦδιὰ «Κουκουναριές». Ἴταλοὶ ἀγόρασαν σημαντικὰς πε-

ριοχὰς στὴ Μεσσηνία. Στὴ Λήμνο Ἑλβετοὶ Ὀλόκληρον ὄροπέδιον ἠγόρασαν Ἰάπωνες στὴν Σαλαμίνα διὰ νὰ δημιουργήσῃ Ἰαπωνικὴν ἀποικίαν. Ἐκατοντάδες τοιαῦται περιπτώσεις ἐκχώρησεων τῶν ἑλληνικῶν ἐδαφῶν στοὺς ξένους προκαλοῦν κατάπληξιν καὶ ἀγανάκτησιν διὰ τὴν ἀστοργίαν καὶ ἐπιπολαιότητα τῆς ἑλληνικῆς διοικήσεως.

Εἶμεθα πολὺ ἐπιφυλακτικοὶ καὶ δι' αὐτὴν τὴν μακροχρόνιον μίσθωσιν πού μερικοὶ ὑποστηρίζουν καὶ πού μπορεῖ νὰ ἐξελιχθῇ σὲ κυριότητα. Ἐτόνισαμεν ἐπανειλημμένως ὅτι ἡ εἰσόδος ξένων κεφαλαίων ὅταν εἶναι ἀσύδοτος καὶ προνομιακὴ, ὅπως σχεδὸν πάντοτε συμβαίνει, διευκολύνει ξένους ἐπιρροὰς καὶ ἐπεμβάσεις, δημιουργεῖ σκοπιὰς διὰ τὴν συλλογὴν πληροφοριῶν, πού μποροῦν νὰ στραφοῦν ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας τῆς χώρας, μᾶς ὑποδουλώνει πολιτικῶς.

Εἶναι γνωστὸν πόσον περιορισμένα εἶναι αἱ περιοχαὶ πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ. Δὲν ὑπῆρξεν ὡς σήμερα πολιτικὴ λαϊκῆς χαρᾶς, λαϊκοῦ παραθερισμοῦ. Ὁ λαὸς ἀποκλείεται κάθε μέρα περισσότερο ἀπὸ τὶς ἀκτὰς μὲ τὸ σύστημα τῶν οικονομικῶς ἀπροσίτων δι' αὐτὸν κλειστῶν χώρων, πού ἐκμεταλλεύονται μέγιστα οικονομικὰ συγκροτήματα, ὅπως λ.χ. ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα.

Πέρασε ἓνας χρόνος ἀπὸ τὰς ἀποκαλύψεις, ἀπὸ τὴν συγκίνησιν τῆς κοινῆς γνώμης, ἀπὸ τὰς συζητήσεις τῆς Βουλῆς, ἀπὸ τὰς δηλώσεις καὶ ὑποσχέσεις τοῦ κ. Ἐφύπουργοῦ τῆς Προεδρίας. Δὲν ἔγινε ἀκόμη τίποτε. Ἡ κατάσταση χειροτερεύει, μονιμοποιεῖται, τὰ ξένα συμφέροντα θεμελιῶνται καὶ ἀποκτοῦν νομικὰ ἐρείσματα ἀδιάσιστα, ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀγνοεῖται. Ἐπισημαίνομεν τὸν κίνδυνον. Ἀποτελεῖ βαρύτατον σφάλμα ἂν ὄχι ἔγκλημα κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς χώρας, ἡ συνέχιση τῆς πολιτικῆς τοῦ ξεπουλήματος τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟ 1964

τῆς ΦΑΝΗΣ ΜΑΝΩΛΚΙΔΗ—ΒΕΤΤΑ

Παρ' ὅλη τὴν αὔξησιν τοῦ ἑθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τὴν εὐνοϊκὴν ἐξέλιξιν ὀρισμένων δεικτῶν, τὸ 1964 ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία δὲν μπόρεσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ βασικὰς, χρόνιες πιά ἀδυναμίαις. Ἀποτέλεσμα τῆς ἑλλειψῆς σταθερῆς οικονομικῆς πολιτικῆς πού τσοπὸ θὰ εἶχε τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ ἀσφυκτικὰ δεσμὰ τοῦ ξένου κεφαλαίου.

Ἡ αὔξησιν τῶν γεωργικῶν εἰσοδημάτων — συνέπεια κυρίως τῆς αὐξημένης ἀνροτικῆς παραγωγῆς τοῦ 1964 — ὅπως καὶ τὰ μέτρα — ἔστω καὶ περιορισμένα — τῆς Κυβέρνησης γιὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζο-

μένων, ἐπέδρασαν εὐνοϊκὰ στὴ ζήτησιν ἀγαθῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παρατηρηθῇ μιὰ ἄνοδος τῆς δραστηριότητος καὶ σὲ ἄλλους τομεῖς τῆς οἰκονομίας, ὅπως βιομηχανία, ὑπηρεσίες κλπ.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἔχομε μιὰν ἀνησυχαστικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, ἡ ὁποία βάζει σὲ κίνδυνον τὴν συναλλαγματικὴν σταθερότητα. Ἡ αὔξησιν τοῦ ἑλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου καθὼς καὶ ἡ κάμψιν τῶν ἄδηλων πόρων, εἶχαν σὰν συνέπεια νὰ ὑπερτριπλασιαστῇ τὸ ἑλλεῖμμα τοῦ ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν.

Στὸ 1964, παρατηρεῖται μιὰ στασιμότητα

των δημοσίων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, σε αντίθεση με την σημαντική αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων, ενώ η είσοδο του ξένου κεφαλαίου αυξήθηκε περισσότερο σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο. Παράλληλα έχουμε μιά μείωση του ρυθμού αύξησης των καταθέσεων των εμπορικών και άλλων πιστωτικών οργανισμών και ελάττωση της προσφοράς κεφαλαίων. Η νομισματική κυκλοφορία αυξήθηκε περίπου κατά 19,8 το 1964, με αποτέλεσμα να εμφανιστούν πληθωριστικές πιέσεις.

Το 1964 — δεύτερος χρόνος από τη σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ — δεν έφερε τα προσδοκώμενα από τους υπερασπιστές της ένταξης αποτελέσματα, έτσι που σε ευρύτατους κύκλους να συζητείται το πρόβλημα της αναθεώρησης της συνθήκης των Αθηνών. Η σύνδεση δεν επέδρασε σαν κίνητρο ανάπτυξης της καθυστερημένης οικονομίας μας, το δε έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου της Ελλάδας με τις χώρες της ΕΟΚ ανεβαίνει

συνεχώς, ενώ η μετανάστευση ξεπέρασε τα επίπεδα του 1963. Ούτε μέσα στο χρόνο που πέρασε, παρατηρήθηκε πρόοδος στην έναρμόνιση της γεωργικής πολιτικής της Ελλάδας με την κοινή αγροτική πολιτική των χωρών της ΕΟΚ, όπως επίσης και στη χάραξη κοινής πολιτικής για τον καπνό.

Αναλυτικά, η εξέλιξη των δεικτών στους διάφορους τομείς της οικονομίας το 1964 έχει ως εξής:

1) Βιομηχανική παραγωγή

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΣΥΕ, ο μέσος χρονιάκος δείκτης της βιομηχανικής παραγωγής, το 1964 αυξήθηκε κατά 10,6% (146,6 έναντι 132,5) σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, έναντι αύξησης κατά 7,4% το 1963. Η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής υπολογίζεται της τάξεως των 3 δισεκατ. δρχ.

	1963	1964	Μεταβολές
Γενικός δείκτης	132,5	146,6	+10,6
Δείκτης καταναλωτικών αγαθών	128,2	140,2	+ 9,4
Δείκτης κεφαλ. αγαθών	146,5	170,2	+16,2

Το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης παρουσίασαν οι κλάδοι: βασικών μεταλλουργικών προϊόντων (+42%), χημικών (15,1%), καπνού (16,6%), ύφαντικών (9,8%), ειδών υποδήσεως (9,3%), μεταφορικών μέσων (8,4%), μη μεταλλικών δορυκτών (12,9%). Αντίθετα οι κλάδοι έκτυπώσεων, δέρματος, μηχανών - συσκευών, παρουσίασαν κάμψη. Ο δείκτης παραγωγής ηλεκτρισμού και φωταερίου αυξήθηκε σε σχέση με τον αντίστοιχο δείκτη του 1963 κατά 20,0%. Αντίθετα, ο δείκτης παραγωγής δορυχείων παρουσίασε μιά στασιμότητα, το 1964 ήταν 117,5 έναντι 115,4 το 1963 (αύξηση +1,8%). Έτσι η εξόρυξη των σιδηρομεταλλευμάτων, των θειούχων μινεράλων και βαρυντικής σημείωσε μείωση, των λιγνιτών, του βωξίτου και των μεταλλευμάτων μαγγανίου στασιμότητα, ενώ αυξήθηκε η εξόρυξη του λευκόλιθου και των άλυκων.

Γενικά στην αύξηση του ρυθμού της βιομηχανικής παραγωγής, συνέβαλαν κυρίως, οι διακυμάνσεις της αγροτικής παραγωγής, η αύξηση της ζήτησης και της χρηματοδότησης.

2) Αγροτική παραγωγή

Το 1964, παρ' όλο που είναι χρόνος χαμηλής έσοδειας ελαιόλαδου, η γεωργική παραγωγή σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο αυξήθηκε κατά 8%.

Η γεωργική παραγωγή των κυριωτέρων

αγροτικών προϊόντων εμφανίζεται ως εξής τα τελευταία χρόνια (χιλ. τόνοι):

	1962	1963	1964
Σίτος	1770	1387	2170
Καπνός	91	125	124
Βαμβάκι	253	266	200
Κορινθ. σταφίδα	109	78	76
Σουλτανίνα	85	51	64
Έλαιόλαδο	56	208	131
Έσπεριδοειδή	324	310	414
Νωποι καρποί	325	309	405

Στην αύξηση της γεωργικής παραγωγής συνέβαλε κυρίως η αύξηση κατά 56% περίπου της έσοδειας του σίτου όπως επίσης και η αυξημένη παραγωγή έσπεριδοειδών, νωπών φρούτων, σουλτανίνας κλπ. Η παραγωγή του καπνού διατηρήθηκε στα επίπεδα του 1963, η οποία ήταν η ανώτερη των τελευταίων χρόνων, ενώ η παραγωγή του βαμβακιού μειώθηκε κατά 27% περίπου σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, με δυσμενείς συνέπειες στις εξαγωγές. Η πρωτοφανής έσοδεία σίτου, η οποία ξεπερνά κατά πολύ τις ανάγκες της έσωτερικής αγοράς, όπως και οι δυσκολίες εξαγωγής που συναντά στις ξένες αγορές δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα στον αγροτικό πληθυσμό της χώρας μας και απαιτεί αναθεώρηση της σιτικής πολιτικής της κυβέρνησης. Σε αντίθεση με την γεωργική φυτική παραγωγή, η αύξηση της κτηνοτροφικής παραγωγής είναι πολύ

μικρή (περίπου 4%) με συνέπεια την αύξηση των εισαγωγών ζωοκομικών προϊόντων.

8) **Ίσοζύγιο εξωτερικών πληρωμών — εξωτερικό έμποριο**

Η εξέλιξη που σημειώθηκε στο ίσοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών το 1964 είναι πολύ

άνησυχαστική. Στις 31.12.64 το ίσοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών έκλεισε με έλλειμμα 172,7 εκατ. δολ. ενώ το 1963 ήταν μόνον 57,1, δηλαδή μέσα στο χρόνο τριπλασιάστηκε. Η χειροτέρευση αυτή οφείλεται στην άλματώδη αύξηση των εισαγωγών σε συνδυασμό με μία σχεδόν στασιμότητα των εξαγωγών και των άδηλων πόρων.

Ίσοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (έκατομμύρια δολάρια)

	1962	1963	1964	± 1964 / 1963 %
Εισαγωγές	605,5	708,4	831,3	+ 17,3
Εξαγωγές	242,6	295,9	308,4	+ 4,2
Έμπορικόν Ίσοζύγιον	-365,9	-412,5	-522,9	+ 26,7
Άδηλοι πόροι	379,6	454,3	479,5	+ 5,5
Άδηλες πληρωμές	87,6	98,9	129,3	+ 30,7
Ίσοζύγιον άδηλων	+292	+355,4	+350,2	- 1,5
Ίσοζ. τρεχουσών συναλλαγών	- 73,9	- 57,1	-173,7	+302,4

Έξωτερικό έμποριο: Το έλλειμμα του έμπορικού ίσοζυγίου, ενώ τα τελευταία χρόνια αυξανόταν με ένα ρυθμό περίπου 10%, το 1964 αυξήθηκε σε σχέση με το 1963 κατά 26,7%. Αυτό οφείλεται στην αύξηση των εισαγωγών κατά 17,3%, ενώ οι εξαγωγές, έπειτα από την αύξηση του 1963 (21,9%), το 1964 παρουσίασαν στασιμότητα (+4,2%). Το ποσοστό των εξαγωγών έφτασε στο χρόνο που πέρασε στο 34,8% των εισαγωγών, ενώ το 1963 ήταν το 36,7% και το 1962 το 39,9%.

Στο 1964 παρατηρείται μία επιδείνωση των όρων έξωτερικού έμπορίου (-4,3%) με αποτέλεσμα την αύξηση της συναλλαγματικής διαπάλης πάνω από 30 εκατ. δολάρια. Αίτια βασικώς ήταν από την μία πλευρά η αύξηση των τιμών των εισαγομένων προϊόντων — ιδιαίτερα των τροφίμων (+16,4%) και από την άλλη πλευρά η κάμψη των τιμών των εξαγομένων — ιδίως του καπνού.

Η ανάλυση των εξαγωγών το 1964 σε σχέση με το 1963 έχει ως εξής (έκατ. δολλ.):

	1963	1964
Καπνός	127,8	117,7
Βαμβάκι	33,9	34,3
Σταφίδα	32,8	36,1
Φρούτα νωπά	16,6	19,1
Βιομηχ. προϊόντα	10,2	17,2
Όρυκτά — μεταλλεύματα	15,8	21,2
Λοιπά είδη	58,8	62,8
	295,9	308,4

Παρά όλη την αύξηση των εξαγωγών των βιομηχανικών προϊόντων το 1964 (κατά 70% περίπου σε σχέση με το 1963), η ποσοστιαία συμμετοχή τους στο εξαγωγικό μας έμπόριο εξακολουθεί να είναι χαμηλή (5,6%) ενώ κυριαρχούν τα αγροτικά προϊόντα.

Όσον αφορά τις εισαγωγές, ιδιαίτερη αύξηση παρουσίασαν οι εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών και πρώτων ύλων. Παρά όλα αυτά και στο 1964 η σύνθεση του εισαγωγικού μας έμπορίου εξακολουθεί να παραμένει καταναλωτική: το ποσοστό των καταναλωτικών έφτασε περίπου το 30% του συνόλου των εισαγωγών, των τροφίμων το 17%, ενώ των κεφαλαιουχικών αγαθών μόλις ξεπερνά το 20%.

Προσανατολισμός του έξωτερικού έμπορίου: Η σύνθεση των εξαγωγών μας κατά περιοχές το 1964 είναι ή παρακάτω:

	1963		1964	
	έκατ. δολ.	%	έκατ. δολ.	%
ΗΠΑ	64,8	21,9	58,8	19,1
ΕΟΚ	89,6	30,3	102,8	33,3
Άγγλία	22,6	7,6	22,2	7,2
Λοιπές χώρες Δυτικης Ευρώπης	21,2	7,2	19,7	6,4
Σοσιαλ. χώρες	61,1	20,6	66,4	21,5
Λοιπός κόσμος	36,7	12,4	38,6	12,5
	296,0	100,0	308,5	100,0

Παρά την αύξηση των εξαγωγών μας στις χώρες της ΕΟΚ, αυτές αντιπροσωπεύουν μόνο το 1/3 του συνόλου των εξαγωγών μας και σε συνδυασμό με την αύξηση των εισαγωγών, το έλλειμμα του έμπορικού ίσοζυγίου της Ελλάδας με τις χώρες της ΕΟΚ μεγάλωσε περισσότερο και έφτασε περίπου το μισό του γενικού έμπορικού ελλείμματος της χώρας. Ιδιαίτερα στο 1964, παρατηρείται περίπου διπλασιασμός του ελλείμματος της Ελλάδας με τις ΗΠΑ, οφειλόμενος στην αύξηση των εισαγωγών και αντίστοιχη μείωση των εξαγωγών.

Το έξωτερικό έμπόριο με τις σοσιαλιστικές

χώρες σημείωσε αύξηση κατά 18,2% μέσα στο 1964. Το ισοζύγιο έξωτερικῶν πληρωμῶν τῆς Ἑλλάδας μὲ τὶς σοσιαλιστικὲς χώρες παρουσιάζεται ὡς ἐξῆς (έκατ. δολλ.):

	1963	1964
Εἰσαγωγές	62,8	80,1
Ἐξαγωγές	61,1	66,4
Ἐλλειμμα ἐμπορ. ἰσοζυγίου	-1,7	-13,7
Κίνηση ἀδελων συναλλαγῶν	+8,2	+12,5
Ἴσοζ. ἐξωτ. πληρωμῶν	+6,5	-1,2

Παρατηροῦμε ὅτι τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν πληρωμῶν λόγω τῶν ἀδελων πόρων (κυρίως ναύλων) περιορίστηκε στὸ 1,2 έκατ. δολλ. Τὸ 1964, οἱ ἐξαγωγές μας πρὸς τὶς σοσιαλιστικὲς χώρες ἀντιπροσώπευαν τὸ 21,5% τοῦ συνόλου τῶν ἐξαγωγῶν, οἱ δὲ εἰσαγωγές τὸ 9,6%.

Ἴ σ ο ζ ὺ γ ι ο ἄ δ η λ ω ν σ υ ν α λ λ α γ ῶ ν : Τὸ ἰσοζύγιον τῶν ἀδελων συναλλαγῶν ἐνῶ τὰ τελευταῖα χρόνια παρουσίαζε αὐξηση τοῦ πλεονάσματος, τὸ 1964 αὐτὸ μειώθηκε κατὰ 1,5%. Αὐτὸ ὀφείλεται ἀπὸ τὴ μὴ πλευρὰ στὴν αὐξηση τῶν ἀδελων πληρωμῶν κατὰ 30,7% καὶ σὲ μὴ κάμψη τοῦ ρυθμοῦ αὐξησης τῶν ἀδελων πόρων (5,5%) συνέπεια μείωσης τοῦ τουριστικοῦ καὶ μεταναστευτικοῦ κυρίως συναλλάγματος. Ὑπολογίζεται ὅτι ἀπὸ τὴν σχετικὴ στασιμότητα τῶν ἀδελων πόρων, ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία ἔχασε περίπου 50 έκατ. δολλ. δηλ. ὅση θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν ἡ αὐξηση. Ἔτσι, τὸ ἔλλειμμα τῶν τρεχουσῶν συναλλαγῶν αὐξήθηκε μέσα στὸ 1964 κατὰ 115,6 έκατ. δολλ., τὸ ὁποῖο δὲν μπόρεσε νὰ καλυφθεῖ ἀπὸ τὴν καθαρὴ εἰσροὴ κεφαλαίων, τὴν ξένη βοήθεια κλπ. — ὅπως κάθε χρόνο —, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μειωθοῦν τὰ συναλλαγματικά διαθέσιμα τῆς χώρας. Στις 31.12.64 τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν ἦταν 23 έκατ. δολλ. καὶ ἂν προσθέσουμε καὶ τὸ πλεόνασμα τοῦ 1963 ἀπὸ 37 έκατ. δολλ., τότε ἡ συναλλαγματικὴ ἀπώλεια στὸ 1964 ἔφτασε τὰ 60 περίπου έκατ. δολλ.

4) Δ η μ ό σ ι α ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ á.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1964, τὰ ἔσοδα ἀνῆλθαν στὰ 24.630 έκατ. δρχ., δηλ. αὐξήθηκαν κατὰ 2,8% σὲ σύγκριση μὲ τὴν προηγούμενη χρῆση. Τὸ μεγαλύτερο ὅμως μέρος αὐτῶν ἐξακολουθεῖ νὰ καλύπτεται ἀπὸ τοὺς ἔμμεσους φόρους (17.017 έκατ. δρχ.) πὺ στὸ σύνολό τους πλήττουν τὶς κατώτερες εἰσοδηματικὲς τάξεις. Παρ' ὅλες τὶς ἐπαγγελίαις τῆς προεκλογικά, ἡ κυβέρνησις δὲν πῆρε μέτρα γιὰ τὴν πάταξη τῆς φοροδιαφυγῆς καὶ τὸν περιορισμὸ τῶν φοροαπαλλαγῶν, ἔτσι πὺ ἡ ἄμεση φορολογία δὲν ἀντιπροσώπευε τὸ 1964 παρὰ τὸ 19% περίπου τοῦ συνόλου τῶν κρατικῶν ἐσόδων. Ἄντι νὰ προχωρήσει σὲ μὴ ἀναπροσαρμογὴ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος

πὺ σκοπὸ θὰ εἶχε τὴν αὐξηση τῆς φορολογίας τοῦ μεγάλου κεφαλαίου καὶ ἐλάττωση τῆς ἔμμεσης φορολογίας, ἡ κυβέρνησις ἐπέβαλε νέους φόρους (καπνὰ, χαρ/μα, βενζίνη κλπ.), ἡ δὲ ἐλάττωση τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν εὐνόησε βασικά τὸ μεγάλο κεφάλαιο.

Τὰ ἔξοδα τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ διαμορφώθηκαν στὸ ἐπίπεδο τῶν 23.960 έκατ. δρχ., πὺ διατέθηκαν γιὰ τὶς δαπάνες τῶν διαφόρων ὑπουργείων καὶ κυρίως τὶς στρατιωτικὲς δαπάνες, ἐνῶ ἡ συμβολὴ τῆς κρατικῆς ἀποταμίευσης στὴ χρηματοδότηση τοῦ προγράμματος κρατικῶν ἐπενδύσεων ἦταν μόνο 1100 έκατ. δρχ. Τὰ ἔξοδα καλύφθηκαν ἀπὸ ἐσωτερικὲς πηγές (24630 έκατ. δρχ.) καὶ στρατιωτικὴ βοήθεια τοῦ ΝΑΤΟ (550 έκατ. δρχ.).

Ἡ ἀνάλυση τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ 1964 δείχνει ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ χαρακτηρίζεται σὰν ἀντιπαραγωγικὸς καὶ καταναλωτικὸς, χωρὶς οὐσιώδη αὐξηση τῶν ἐσωτερικῶν πόρων καὶ ἀναδιάρθρωση τῶν δαπανῶν μὲ κατεύθυνση τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη.

Κ ρ α τ ι κ ῆ ς ἔ π ε ν δ ὺ σ ε ι ς

Οἱ πληρωμές γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ προγράμματος δημοσίων ἐπενδύσεων ἀνῆλθαν τὸ 1964 στὰ 5310 έκατ. δρχ. ἔναντι 5054 τοῦ προηγούμενου χρόνου, δηλ. ἐσημείωσαν αὐξηση μόνο 5,4%. Ἐναντι τῶν προβλεπομένων ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸ πληρωμῶν, πραγματοποιήθηκαν μόνο τὰ 88%.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι στοὺς κύριους παραγωγικοὺς τομεῖς — βιομηχανία καὶ ἀγροτικὴ οἰκονομία — παρατηρεῖται σοβαρὴ μείωση τῶν κρατικῶν ἐπενδύσεων.

Ἔτσι στὸν κλάδο τῆς βιομηχανίας ἡ μείωση ἀνέρχεται στὰ 328 έκατ. δρχ. (335 ἔναντι 663 τὸ 1963). Ἄντίθετα, παρατηρεῖται αὐξηση τῶν δαπανῶν στὴν ἐκπαίδευση (432 έκατ. δρχ. ἔναντι 243), στὴν Ὑγεία - Πρόνοια (70 ἔναντι 43), στὶς συγκοινωνίες (1929 ἔναντι 1451). Ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν πραγματοποιημένων κρατικῶν ἐπενδύσεων τὸ 1964, τὸ 28,4% κατευθύνεται στὴ γεωργία, τὸ 6,3% στὴ βιομηχανία, τὸ 36,3% στὶς συγκοινωνίες καὶ τὸ 8,1% στὴν ἐκπαίδευση.

Τὸ χαμηλὸ ὕψος τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων ὅπως καὶ ἡ κατὰ κλάδους διάρθρωσή τους ἐκφράζει τὴν ἔλλειψη διάθεσης τῆς κυβέρνησις νὰ προχωρήσει σὲ σοβαρὲς ἀλλαγές στὴν οἰκονομία τῆς χώρας μας. Τὸ ἄλλο κριτικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς τῆς κυβέρνησις εἶναι τὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο τῆς κρατικῆς ἀποταμίευσης καὶ ἡ χρηματοδότηση τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπενδύσεων κατὰ 25% ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ δανεισμὸ, μὲ συνέπεια νὰ αὐξάνει τὸ ἐξωτερικὸ δημόσιο χρέος τῆς χώρας.

5) Χ ρ η μ α τ ο δ ό τ η σ η τ ῆ ς ο ἰ κ ο ν ο μ ἰ α ς

Κ α τ α θ έ σ ε ι ς

Στὸ χρόνο πὺ πέρασε, παρατηρεῖται μὴ

κάμψη του ρυθμού αύξησης των καταθέσεων. Έτσι το σύνολο των ιδιωτικών καταθέσεων στις έμπορικές τράπεζες και τους λοιπούς πιστωτικούς οργανισμούς (έκτός της Τράπεζας της Ελλάδας) ανήλθε στις 31.12.64 σε 33.991 έκατ. δρχ. δηλ. έσημείωσαν αύξηση μέσα στο χρόνο μόνο 10,7% έναντι ρυθμού αύξησης το 1963 25% περίπου. Οι καταθέσεις δημοσίων επιχειρήσεων μειώθηκαν κατά 41 έκατ. δρχ., των δέ δημοσίων οργανισμών αυξήθηκαν κατά 45 έκατ. δρχ.

	1962	1963	1964
A' 'Ιδιωτικές	24.733	30.642	33.991
B' Δημοσ. επιχειρ.	135	155	114
Γ' Δημοσ. όργ)σμών	2.593	3.355	4.415
	27.461	34.159	38.520

Αντίθετα, το σύνολο των καταθέσεων στην Τράπεζα Ελλάδας το 1964 ήταν μεγαλύτερο σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο κατά 1239,6 έκατ. δρχ. έναντι αύξησης κατά 962,6 έκατ. δρχ. το 1963.

Πιστώσεις: Η μείωση του ρυθμού αύξησης των καταθέσεων στις έμπορικές τράπεζες επέδρασε δυσμενώς στη χρηματοδότηση των διαφόρων κλάδων της οικονομίας, με συνέπεια ή σημειωθείσα αύξηση της χρηματοδότησης να καλυφτεί κατά σημαντικό ποσοστό από τα διαθέσιμα της Τράπεζας της Ελλάδας. Παράλληλα ή ζήτηση κεφαλαίων στην ελεύθερη κεφαλαιοαγορά επέδρασε ήρωτικά στη διαμόρφωση των έπιτοκίων.

Το 1964 σημειώθηκε μεγαλύτερη αύξηση των πιστώσεων στη γεωργία, σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, και στον οικισμό, ενώ στο έμπόριο το ποσόν των πιστώσεων μειώθηκε. Όσον αφορά τη χρηματοδότηση στη μεταποίηση, παρατηρείται μιá σημαντική αύξηση των μακροπρόθεσμων πιστώσεων.

Το σύνολο των πιστώσεων στον ιδιωτικό τομέα το 1964 ήταν 6002 έκατ. δρχ. έναντι 5970 το 1963, στις δημόσιες επιχειρήσεις 418 έκατ. δρχ. έναντι 1156 και στους δημόσιους οργανισμούς 348 έκατ. δρχ. έναντι 282.

Συνολικά ή αύξηση της χρηματοδότησης σ' όλόκληρη την οικονομία έφτασε τα 6768 έκατ. δρχ. ή 15% έναντι 7409 έκατ. δρχ. ή 19,6% το 1963.

Έπενδύσεις παγίου κεφαλαίου: Σε αντίθεση με τις δημόσιες έπενδύσεις παγίου κεφαλαίου, που έσημείωσαν σχετικά χαμηλή αύξηση, ή αύξηση των ιδιωτικών έπενδύσεων ήταν σημαντική. Το ποσοστό αύξησης έφτασε το 28% το 1964 σε σχέση με το 1963.

Σύμφωνα με προσωρινούς λογ)σμούς της Δ)σεως Έθνικών λογ)σιών του ύπουργείου Συντονισμού, οι άκαθάριστες ιδιωτικές έπενδύσεις παγίου κεφαλαίου (άνευ πλοίων) είναι οι έξης:

'Ιδιωτικές έπενδύσεις παγίου κεφαλαίου εις τρεχ. τιμάς (έκατ. δρχ.):

	1963	1964	Μεταβολές %
Γεωργία	1.672	2.010	+20,2
'Ορυχεία - Λατομεία	313	180	-62,5
Μεταποίηση	2.431	3.320	+36,5
'Ενέργεια - ύδρευση	79	80	—
Μεταφορές - έπικοινωνίες	1.905	2.620	+37,5
Κατοικίες	7.726	9.410	+21,8
Λοιπές δραστηριότητες	2.744	3.340	+21,6
	16.870	20.960	+24,2

'Ιδιαίτερη αύξηση έσημείωσαν οι ιδιωτικές έπενδύσεις στην μεταποίηση, στις μεταφορές, έπικοινωνίες, κατοικίες. Χαρακτηριστικό στις κατευθύνσεις των ιδιωτικών έπενδύσεων είναι το γεγονός ότι οι έπενδύσεις στις κατοικίες αντιπροσωπεύουν το 45% του συνόλου.

6) Είσοδη ξένου κεφαλαίου

Τή στιγμή που οι χώρες της ΕΟΚ επέκτεινουν τον πόλεμο έναντίον των άμερικάνικων έπενδύσεων στις χώρες τους, ή κυβέρνηση συνέχισε την πολιτική των «άνοικτων θυρών» στο ξένο κεφάλαιο, πολιτική που είχε σαν άποτέλεσμα την αύξηση της εισροής ξένων κεφαλαίων το 1964. Το σύνολο των ξένων κεφαλαίων ανήλθε στο χρόνο που πέρασε στα 124,8 έκατ. δολλ., έναντι 107,4 το 1963, δηλαδή παρατηρήθηκε μιá αύξηση 17,4 έκατ. δολλ. ή περίπου 16%. Χαρακτηριστικό είναι ότι τα εισαχθέντα ξένα κεφάλαια το 1964, αντιπροσωπεύουν το 54% του συνόλου των έπενδύσεων του παγίου κεφαλαίου στη βιομηχανία-βιοτεχνία.

Η κατά κυριώτερες κατηγορίες διάρθρωση του εισαχθέντος ξένου κεφαλαίου στη χώρα μας τα δυό τελευταία χρόνια έχει ως έξης:

	(χιλ. δολλ)	
	1963	1964
Παραγωγικά έπενδύσεις ν. 2687)53	28.141	37.831
'Υλικά μηχανημάτων ν. 2687)53	757	6.862
Τραπεζικά καταθέσεις ν. 2687)53	13.835	11.165
'Ιδιωτικών δι' άγοράν άκινήτων	44.280	52.712
Λοιπές εισροές	20.364	16.156
	107.377	124.776

Μέσα στο 1964 οι έγκρίσεις εισαγωγής κεφαλαίων ήταν άνώτερες από το 1963 κατά 16 έκατ. δολλ. (60,6 έναντι 44,3 έκατ. δολλ.) και έκκρεμούν στην άρμόδια έπιτροπή αίτήσεις για άλλα 60 έκατ. δολλ. που ήδη έξετάζονται.

7) Ἐθνικὸ εἰσόδημα

Σύμφωνα μὲ τὰ προσωρινὰ στοιχεῖα τῆς Διεύθυνσης Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν τοῦ ὑπουργείου Συντονισμοῦ, τὸ ἀκαθάριστο ἐθνικὸ εἰσόδημα ἐσημείωσε τὸ 1964 αὐξηση 12% σὲ τρέχουσες τιμὲς καὶ 8,5% σὲ σταθερὲς τιμὲς

(1963 8,9%). Τὸ δὲ ἀκαθάριστο ἐθνικὸ προϊόν αὐξήθηκε κατὰ 7,8% (8% τὸ 1963). Ἡ συμμετοχὴ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς οἰκονομίας στὴ δημιουργία τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τὰ τελευταῖα χρόνια εἶναι ἡ ἑξῆς (σὲ σταθερὲς τιμὲς 1954 — ἑκατ. δρχ.):

	1963	1964	Μεταβολὲς %
Πρωτογενὴς παραγωγὴ	25.607	27.600	+7,8
Δευτερογενὴς παραγωγὴ	25.199	27.800	+10,8
Ἱπηρεσίες	36.925	39.160	+6,1
Καθαρὸ εἰσόδημα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς	4.625	5.640	+ 21,9
Ἄκαθ. ἐθνικὸ εἰσόδημα	92.356	100.200	+8,5

Ἡ διατήρηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τὸ 1964 — χρόνος χαμηλῆς σοδειᾶς ἐλαιολάδου — στὰ ὑψηλὰ ἐπίπεδα τοῦ προηγούμενου χρόνου, ὀφείλεται κυρίως στὴν αὐξηση τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος, πού προήλθε ἀπὸ τὴν αὐξηση τῆς παραγωγῆς τοῦ σταριοῦ. Γιὰ πρώτη φορὰ ὑπὸ τοὺς παραγωγικοὺς κλάδους ἡ δευτερογενὴς παραγωγὴ ξεπέρασε τὴν πρωτογενὴ παραγωγὴ. Ἔτσι τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς τῶν κλάδων τῆς δευτερογενοῦς παραγωγῆς ἔφτασε τὸ 27,7%, καὶ τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς τὸ 27,5%, ἔναντι ποσοστοῦ συμ-

μετοχῆς τὸ 1963 27,6% καὶ 26,6%. Παρ' ὅλα αὐτά, τὸ ποσοστὸ τῆς δευτερογενοῦς παραγωγῆς εἶναι ἀκόμα χαμηλό, ἔκφραση τοῦ καθιστερημένου χαρακτήρα τῆς οἰκονομίας μας.

Ἡ ἀκαθάριστη ἐθνικὴ δαπάνη τὸ 1964 αὐξήθηκε κατὰ 10,5% ἔναντι 8,6% τὸ 1963, ἐνῶ τὸ ἀκαθάριστο ἐθνικὸ προϊόν κατὰ 7,8%. Ἡ διαφορὰ καλύφθηκε ἀπὸ τὴν αὐξηση τῆς βοήθειας, δανεισμοῦ, εἰσαγωγῆς κεφαλαίων, πού ὑπολογίζεται ὅτι εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ 1963 κατὰ 50%.

Τ Ο Κ Α Τ Ο Χ Ι Κ Ο Δ Α Ν Ε Ι Ο

τοῦ Β. ΔΟΥΚΑΚΗ

Τὸν τελευταῖο καιρὸ δημοσιεύτηκε στὸν τύπο μὰ ἀξιόλογη γιὰ τὰ οἰκονομικά μας πράγματα πληροφορία. Ὁ βουλευτὴς τῆς Ε.Κ. καὶ τέως ὑπουργὸς κ. Α. Παπανδρέου μὲ τὴν ἐπιστροφή του ἀπ' τὴ Μπὸν τῆς Δ. Γερμανίας, δήλωσε τὰ ἑξῆς ἀξιοσημείωτα: «...ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς γιὰ πρώτη φορὰ διατυπώθηκε ἐπίσημα στὴ γερμανικὴ κυβέρνησις ἀπαίτηση γιὰ τὸ κατοχικὸ δάνειο».

Ἄς δοῦμε κατ' ἀρχὴν, ποιό εἶναι τὸ κατοχικὸ δάνειο.

Τὸ 1941, ὅταν οἱ δυνάμεις τοῦ Ἄξονα κατέλαβαν τὴ χώρα μας, ἀξίωσαν τὴν παραχώρηση ἀπ' τὸν προϋπολογισμό τοῦ κράτους 4 δισ. δραχμῶν μηνιαίως, γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ καταβολὴ τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ ἦταν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀδύνατη, μετὰ ἀπὸ συμβιβαστικὴ πρόταση τοῦ τότε οἰκ. ἐκπροσώπου τῆς ἰταλικῆς κυβέρνησις ντ' Ἀγκοστίνου, συμφωνήθηκε ἡ Ἑλλάδα νὰ καταβάλλει γιὰ δαπάνες κατοχῆς 25 ἑκ. μάρκα κατὰ μῆνα, πού ἀντιστοιχοῦσαν τότε σὲ 1,5 δισ. δρχ. (750 ἑκ. ἡ Γερμανία καὶ 750 ἑκ. ἡ Ἰταλία). Καὶ κάθε ποσὸ πέρα ἀπ' αὐτὸ τὸ ὄριο, νὰ θεωρεῖται σὺν ἄτοκο δάνειο τῆς Ἑλλάδας πρὸς τὴ Γερμανία καὶ Ἰταλία γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τους

στὸ πολεμικὸ θέατρο τῆς Ἀφρικῆς, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ τὸ ἐξοφλήσουν μετὰ τὸν πόλεμο μὲ τιμαριθμικὴ βάση.

Ὁ τότε ὑποδιευθυντὴς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κ. Σπ. Χατζηκυριάκος, σὲ ἐπιστολὴ του στὴ «Νέα Οἰκονομία» Νο 5, 1964, σχετικὰ τονίζει τὰ ἀκόλουθα: «Δὲν ὑπάρχει ὡς ἐκ τούτου ἀμφιβολία, ὅτι τὸ δάνειο τοῦτο συνήφθη, καί, ὅπως ἀναφέρεται ἀνωτέρω, οὐδέποτε ἀμφεσβητήθη οὔτε ἀπὸ τὰς Ἀρχὰς Κατοχῆς οὔτε ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις των. Πρέπει δὲ νὰ προστεθῇ ὅτι εἰς τὰς ἐκάστοτε διαμαρτυρίας τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν, διὰ τὰ ὑπερβολικὰ ποσὰ τὰ ὅποια ἐζήτησαν αἱ Ἀρχαὶ Κατοχῆς, αὐταὶ ἀπῆντον στερεοτύπως ὅτι ἐπρόκειτο περὶ «δανείου», ἀναγκαστικοῦ βεβαίως, ἀλλὰ πάντως δανείου».

Συνολικὰ, τὸ ὀφειλόμενο ποσό, κατὰ τὸν καθηγητὴ κ. Ἄγγ. Ἀγγελόπουλο, ἀνέρχεται σὲ 183 ἑκ. δολάρια (Γερμανία 151, Ἰταλία 32) καὶ μὲ τοὺς τόκους σὲ 398 ἑκ. δολ. Ἐνῶ σύμφωνα μὲ τοὺς λεπτομερεῖς καὶ ἐξαιρετικὰ ἐπισταμένους ὑπολογισμοὺς τοῦ καθηγητῆ κ. Παν. Δερτιλῆ («Οἰκ. Ταχυδρόμος» 11.6.64) τὸ ποσὸ ἀναβιβάζεται σὲ 264 περίπου ἑκ. δολ.

Ἀσφαλῶς τὸ ὀριστικὸ ὕψος τοῦ δανείου θὰ προσδιορισθεῖ τελικὰ στὴν τράπεζα τῶν δια-

πραγματεύσεων. Αυτό όμως δεν μᾶς ἐμποδίζει νὰ καταλήξουμε στὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

α) Πρόκειται γιὰ πραγματικὸ δάνειο τῶν Δυνάμεων Κατοχῆς, πὺ δόθηκε μὲ τὴ μορφή προκαταβολῶν ἀπ' τὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὰ ἔξοδα συντήρησης τῶν στρατευμάτων κατοχῆς, τὰ καταβαλλόμενα βάσει τῶν Συνθηκῶν τῆς Χάγης.

β) Τὸ δάνειο ἀναγνωρίστηκε ἀπ' τὶς Δυνάμεις Κατοχῆς μὲ τὴ Συμφωνία τῆς Ρώμης στὶς 14.3.42 μὲ ἀναδρομικὴ ἰσχὺ ἀπ' τὴν 1.1.1942.

γ) Ἡ ἐξόφληση τοῦ δανείου βασίζεται στὴν τιμαριθμικὴ ἀξία τῆς δραχμῆς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξόφλησης, συνεπῶς σὲ σταθερὸ νόμισμα, καὶ

δ) Συμφωνήθηκε κ' ἀπ' τὰ δυὸ μέρη νὰ ἐξοφληθεῖ μετὰ τὴ λήξη τοῦ πολέμου.

Πρὶν ὅμως κλείσουμε τὴν ἔρευνά μας, γιὰ τὸ ὕψος καὶ τὴ μορφή τοῦ κατοχικοῦ δανείου, πρέπει νὰ προσθέσουμε, ὅτι οὐσιαστικὰ τὸ δάνειο εἶναι πολὺ μεγαλύτερο. Διότι οἱ Ἀρχές Κατοχῆς ὑπολόγιζαν τὰ ἔξοδα μὲ βάση τὸν τιμάρθμο πὺ κατήρτιζε εἰδικὴ ἐπιτροπή. Ὁ τιμάρθμος κόστους ζωῆς καθοριζότανε στὶς ἀρχές κάθε μῆνα. Καὶ ἐνῶ οἱ τιμές τῶν ἀγαθῶν ἐν τῷ μεταξύ σημείωναν ἰσχυρότατη ἀνοδο, ὁ τιμάρθμος ἀκολουθοῦσε ἀπὸ μεγάλη ἀπόσταση καὶ μὲ πολὺ βραδεῖς ρυθμούς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐμφανίζεται μικρότερη ἢ ὑποτίμηση τῆς δραχμῆς. Ἄλλωστε οἱ Ἀρχές Κατοχῆς μὲ τὶς δεσμεύσεις ἀγαθῶν, τὶς ἐπατάξεις καὶ τὶς διατιμήσεις πὺ ἐπέβαλαν, ἐξασφάλιζαν σχεδὸν πάντοτε τιμές πολὺ χαμηλότερες ἀπὸ τὶς τρέχουσες τῆς ἀγορᾶς.

Ἄς ρίξουμε ὅμως μιὰ ματιὰ καὶ σὲ μιὰ ἄλλη πλευρὰ τοῦ ὅλου ζητήματος: Τὶς προσπάθειες πὺ κατέβαλε μέχρι σήμερον τὸ ἐπίσημο ἑλληνικὸ κράτος γιὰ τὴν ἐξόφληση τοῦ δανείου.

Στὴ Διάσκεψη τῶν Παρισίων κατὰ τὴ συνεδρίαση τῆς 21.12.45 τὸ θέμα εἶχε τεθεῖ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀξίωση αὐτὴ δὲ βρῆκε ἀνταπόκριση τόσο ἀπ' τοὺς Γερμανοὺς ὅσο κ' ἀπ' τοὺς Ἰταλοὺς, ὁ τότε ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος καθηγητῆς κ. Ἀθαν. Σμπαρούνης κατέθεσε δήλωση, ἡ ὁποία καὶ καταχωρήθηκε στὰ ἐπίσημα πρακτικὰ τῆς Διάσκεψης, πὺ ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Αἱ ληφθησόμενα ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος καταβολαὶ ἐναντὶ πολεμικῶν ἐπανορθώσεων δὲν καλύπτουν τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἑλλάδος ἐκ δανείων χορηγηθέντων πρὸς τὰς κυβερνήσεις Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, οὔτε δύνανται νὰ θεωρηθοῦν, ὅτι ἀποτελοῦν μερικὴν ἢ ὀλικὴν ἐξόφλησιν αὐτῶν». Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐκπνέουν καὶ οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν διεκδίκηση τῆς ἐξόφλησης τοῦ δανείου.

Ἀπὸ τότε ὁ χρόνος κύλησε κ' ἐνῶ οἱ ἐκάστοτε μεταπολεμικὲς ἑλλην. κυβερνήσεις βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη κατ' ἐπανάληψη νὰ ἐκλιπαρήσουν τὴν βοήθεια τῶν ξένων, κάτω ἀπὸ ταπεινωτικοὺς καὶ ἀσύμφορους ὅρους, οὔτε στιγμή δὲν αἰσθάνθηκαν τὴν ἀνάγκη νὰ ἀναδι-

φήσουν τὶς παλιὲς ὀφειλὲς τῶν τέως καταχτητῶν τῆς πατρίδας μας καὶ νὰ ζητήσουν τὴν ἐξόφλησίν τους. Ἀντὶ γι' αὐτό, ἡ κυβέρνησις τῆς ΕΡΕ προβῆκε στὴν τακτοποίηση τοῦ Ἐξωτερικοῦ Δημοσίου Χρέους στὸ ἀκέραιο, τὴ στιγμή πὺ αὐτὸ ἔχει ἤδη ἀποπληρωθεῖ, δεδομένου ὅτι γιὰ τὸ ποσὸ τῶν 2.200 δισ. δραχ. στὸ ὁποῖο ἀνέρχεται αὐτό, ἔχουμε ἤδη πληρώσει τοὺς ὁμολογιούχους 2.350 δισ. σὲ τόκους καὶ χρεωλύσια. Ἡ σημασία τῆς πράξης αὐτῆς ἔχει ἀκόμα μεγαλύτερη βαρύτητα ὅταν σκεφθοῦμε ὅτι ἡ Γιουγκοσλαβία, πὺ ἀντιμετωπίζει τὸ ἴδιο μὲ μᾶς πρόβλημα, ρύθμισε τὶς ὀφειλὲς τῆς καταθέτοντας μόλις τὸ 6,9% ἀπ' αὐτές.

Ἐδῶ, δηλαδή, κάθε καλόπιστος ἐρευνητῆς δὲν μπορεῖ νὰ μὴ παρατηρήσει, ἀφ' ἐνός μιὰ πολὺ περίεργη καὶ ὑποπτη θὰ λέγαμε εὐαισθησία τῆς ΕΡΕ ἀπέναντι τοὺς ξένους γιὰ τὰ λεγόμενα χρέη μας κ' ἀπ' τὴν ἄλλη, μιὰ ἀκατανόητη ἀδιαφορία γιὰ τὴ διεκδίκηση κάθε δίκαιου αἰτήματός μας. Ὅπως χαρακτηριστικὰ τονίζει σὲ ἄρθρο του ὁ καθηγητῆς κ. Ἄγγ. Ἀγγελόπουλος, ἡ ἔννοια τῆς πίστωσης εἶναι ἐνιαία καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλη διὰ τοὺς μικροὺς καὶ ἀδυνάτους καὶ ἄλλη γιὰ τοὺς μεγάλους καὶ ἰσχυροὺς. Καὶ θὰ εἶναι τρομερὸ, ἂν πραγματικὰ ἀληθεύει ἡ πληροφορία πὺ δημοσίευσε ἡ ἐφημερίδα «Ἀυγὴ» στὶς 17.11.64, ὅτι ἡ κυβέρνηση τῆς ΕΡΕ εἶχε παραιτηθεῖ τοῦ δανείου τῶν 150 ἐκ. δολ. (4,5 δισ. δραχ.) γιὰ νὰ εὐαρεστηθεῖ ἡ Μπὸν καὶ νὰ δώσει ἓνα δάνειο μόλις 50 ἐκ. δολ.

Μπαίνει ὅμως τὸ ἐρώτημα: ποιά ἢ στάση αὐτῶν τῶν χωρῶν ἀπέναντι στὸ χρέος τους; Τὸ «Βῆμα» στὶς 2.9.64 ἔγραφε τὰ ἑξῆς: «πληροφορίες ἀξιόλογων πηγῶν φέρνουν τὴν κυβέρνηση τῆς Ἀν. Γερμανίας πρόθυμη νὰ συνεισφέρει τὸ ἀνάλογο μερίδιό της μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι καὶ ἡ Δ. Γερμανία θὰ δεχθεῖ νὰ καταβάλει τὸ δικό της».

Τὴ στάση τῆς Δ. Γερμανίας καὶ Ἰταλίας ἀναμένουμε ἀπὸ ἐπίσημη πηγὴ νὰ τὴ γνωρίσουμε.

Ἡ ἐξόφληση τοῦ δανείου θὰ ἀποτελέσει γιὰ τὴν Ἑλλάδα σημαντικὸ οικονομικὸ γεγονός. Θὰ δώσει τὴ δυνατότητα νὰ ἐνισχύσουμε μὲ μιὰ σοβαρότητα ἐφεδρική οικονομικὴ ἐνίσχυση τὴν ὅλη προσπάθεια τῆς χώρας γιὰ τὴ βιομηχανικὴ τῆς ἀνάπτυξη. Τὸ ποσὸ τῶν 400 ἐκ. δολ. (σ' αὐτὸ τὸ ὕψος περιόπου ἀνέρχεται συνολικὰ τὸ δάνειο) εἶναι δυὸ φορὲς μεγαλύτερο ἀπ' ὅλες τὶς ἐπενδύσεις πὺ προβλέπονται ἀπ' τὸν προϋπολογισμό τοῦ 1965.

Κάνοντας τὴν πὺ πάνω σύγκριση, μπορούμε νὰ ἀντιληφθοῦμε πόσο ἐπείγουσα καὶ ἐθνικὰ ὀφελίμη θὰ εἶναι γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας οικονομία ἡ ἐξασφάλιση ἐνός τόσο μεγάλου ποσοῦ, τῶρα πὺ ἡ σύνδεσή μας μὲ τὴν ΕΟΚ προβάλλει ἔντονα τὴν ἀπαίτηση, στὸ συντομότερο χρονικὸ διάστημα νὰ ξεπεράσουμε τὴν καθυστέρησή μας κ' ὅταν οἱ γειτονικὲς χώρες τοῦ σοσιαλισμοῦ σημειώνουν ἀπλησίαστα γιὰ μᾶς ἄλματα προόδου.

Πῶς θὰ γίνει ἡ διεκδίκηση τῶν ὀφειλῶν

αὐτῶν καὶ κάτω ἀπὸ ποιους ὄρους θὰ δεχθοῦμε τὴν ἐξόφλησίν τους, εἶναι ἓνα θέμα πὸν θὰ ἀπαιτήσῃ ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ ζητήματος καὶ ἐπίπονες προσπάθειες. Ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς, ἰδιαίτερα πρέπει νὰ προσεχθῇ τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖο θὰ πρυτανεύσῃ κατὰ τὶς συζητήσεις μὲ τὶς ὀφειλέτιδες χῶ-

ρες. Ἡ ψυχολογία τοῦ ἐπαίτη καὶ τοῦ φτωχοῦ συνεταίρου δὲν μπορεῖ νὰ ἔχουνε καμμιά θέση. Ἡ προβολὴ καὶ ἀξίωση νὰ ἐξοφληθῇ τὸ κατοχικὸ δάνειο ἀποτελεῖ ἱερὸ δικαίωμα καὶ ὑπέρτατο ἔθνικὸ καθήκον γιὰ μιὰ δημοκρατικὴ κυβέρνησις πὸν ἐπαγγέλεται καὶ φιλοδοξεῖ νὰ ἀσκήσῃ ἔθνικὴ ἑλληνικὴ πολιτικὴ.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

τοῦ ΑΙΜ. ΖΑΧΑΡΕΑ

Στὸ τεῦχος 12)1964 τῶν «Συγχρ. Θεμ.» δημοσιεύθηκε μία μελέτη, πὸν ἀναφερόταν στὸ πραγματικὰ λεπτὸ θέμα τῆς ὀργανικῆς σύνθεσης τοῦ κεφαλαίου. Ἐπειδὴ στὴ μελέτη αὐτὴ γινόταν μνεία σὲ μιὰ δική μου ἀναφορὴ στὸ ἴδιο θέμα («Σύγχρονα Θέματα», τεῦχος 8/1964) ἐπιτρέψτε μου νὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς:

α' Για τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν τοῦ κεφαλαίου

Ὅπως εἶναι γνωστὸ ἡ ἀξία τοῦ ἐμπορεύματος μᾶς δίνεται ἀπὸ τὴν σχέση $\Sigma + M + T$ (σταθερὸ, μεταβλητὸ, ὑπεραξία). Ἡ ἐξίσωσις αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν ραχοκοκκαλιὰ τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας τοῦ Μάρξ. Τόσο τὸ ποσοστὸ τοῦ κέρδους, πὸν ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν σχέση γιὰ τὸν καπιταλιστὴ, ὅσο καὶ τὸ ποσοστὸ ὑπεραξίας (πὸν εἶναι ἡ καπιταλιστικὴ μορφή ἐκείνου πὸν ὁ Μάρξ προσδιορίζει σὰν «ποσοστὸ ἐκμετάλλευσιν») καὶ ἡ ὀργανικὴ σύνθεσις τοῦ κεφαλαίου ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν παραπάνω σχέση.

Ὁ Μάρξ ἐξέτασε τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν τοῦ κεφαλαίου ἀπὸ δυὸ πλευρᾶς. Καὶ ἀπὸ τὴν ἀξιακὴν καὶ ἀπὸ τὴν τεχνικὴν ἄποψιν. Καθόρισε δὲ σὰν ὀργανικὴν σύνθεσιν τοῦ κεφαλαίου τὴν ἀξιακὴν ἢ σύνθεσιν, «στὸ βαθμὸ πὸν καθορίζεται ἀπὸ τὴν τεχνικὴν σύνθεσιν καὶ ἀντανεκλάει τὶς ἀλλαγὰς τῆς»¹.

Ἀναφερόμενος σὲ συνέχεια πάνω στὸ θέμα παρατηροῦσε ὅτι, στὴν προκειμένη περίπτωση δὲν ἀναλύει τὸ φαινόμενον τῆς ὀργανικῆς σύνθεσης τοῦ κεφαλαίου σὲ κἀθε ξεχωριστὴ ἐπιχείρησιν, ἢ κλάδο τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ μιλάει γιὰ τὸν συνολικὸ μέσο ὄρο τῶν μέσων συνθέσεων ΟΛΩΝ τῶν κλάδων τῆς παραγωγῆς πὸν «μᾶς δίνει τὴν σύνθεσιν τοῦ κοινωνικοῦ κεφαλαίου μᾶς χώρας καὶ μόνον γι' αὐτὴν πρόκειται σὲ ὅσα θὰ ἐκτεθοῦν παρακάτω» (σελ. 634 κ.έ.). Ἡ παρατήρησις αὐτὴ ἔχει σημασίαν γιὰ τὴν ἐπιτρέπει ἔφ' ὅσον ἀναφέρεται σὲ μιὰ οἰκονομίαν, σὲ σχέση μὲ τὸν γενικὸ νόμον τῆς κεφαλαιοκρατικῆς συσσώρευσης, νὰ ἀντιμετωπιστεῖ ἡ σχέση μεταξὺ σταθεροῦ καὶ μεταβλητοῦ κεφαλαίου, στὸ συνολικὸ κεφάλαιον πὸν χρησιμοποιήθηκε στὴν παραγωγή. Ἡ σχέση αὐτὴ

πὸν ἐκφράζει τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν τοῦ κεφαλαίου ἐκφράζεται μὲ τὸν τύπον:

$$\Theta = \frac{\Sigma}{\Sigma + M}$$

Ὁ Λένιν στὸ ἔργον του «Σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἀγορῶν», χρησιμοποιῶντας τὸν τύπον:

$$\frac{M}{\Sigma + M}$$

ἔπαιρνε ἐπίσης ὑπ' ὄψιν του τὸ ζήτημα τῆς ἀναπαραγωγῆς ὅλου τοῦ κοινωνικοῦ κεφαλαίου.

Φυσικὰ ἐξ ὀρισμοῦ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ταυτίζεται ὁ τύπος

$$\Theta = \frac{\Sigma}{M} \quad \text{μὲ τὸν} \quad \Theta = \frac{\Sigma}{\Sigma + M}$$

Καὶ οὔτε ἀπὸ τὴν πλευρὰ μου ἔγινε κάτι τέτοιο, μᾶ πὸν ἀναφερόμενον στὴν διευρυμένη ἀναπαραγωγή καὶ δὲν ἔκανα ἀνάλυσιν τῆς ὀργανικῆς σύνθεσης τοῦ κεφαλαίου.

Γι' αὐτὸν τὸν λόγο, σὲ μὴ τεχνικοὺς ὄρους, ἡ ὀργανικὴ σύνθεσις τοῦ κεφαλαίου εἶναι ἓνας καθορισμὸς τοῦ μέτρου, μὲ τὸ ὁποῖο ὑλικά, ἐργαλεῖα καὶ μηχανὲς μπαίνουν, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀνθρώπινον ἐργασίαν, στὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν.

Ὅπως γιὰ τὸ ποσοστὸ ὑπεραξίας, οἱ παράγοντες πὸν καθορίζουν τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν τοῦ κεφαλαίου σὲ μιὰ δοσμένη στιγμή, ὑπόκεινται σ' ἓνα σύνολον τυχαίων ἐπιδράσεων. Τὸ ποσοστὸ τῶν πραγματικῶν μισθῶν, ἢ παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας, τὸ ἐπίπεδον τῆς τεχνικῆς προόδου καὶ ἡ ἔκτασις τῆς καπιταλιστικῆς συσσώρευσης, εἶναι παράγοντες πὸν ὑπεισέρχονται στὸν καθορισμὸ τῆς ὀργανικῆς σύνθεσης τοῦ κεφαλαίου. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐνῶ εἶναι σχετικὰ εὐκόλον νὰ γίνῃ κατανοητὴ ἡ ἔννοια τῆς ὀργανικῆς σύνθεσης τοῦ κεφαλαίου, σὰν σχέση μεταξὺ τοῦ κεφαλαίου πὸν χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴν ἀγορὰ μέσων παραγωγῆς καὶ γιὰ τὴν ἀγορὰ ἐργατικῆς δύναμης, θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ εἶναι δύσκολον νὰ ΜΕΤΡΗΘΕΙ ὅταν ὑπεισέρχεται ἡ ὀργανικὴ σύνθεσις τοῦ κεφαλαίου. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα σοβαρότατη θεωρητικὴ ἐργασία κάνει ὁ καθηγητὴς τοῦ Cambridge Piero Sraffa στὸ ἔργον του «Production of Commodities by means of Commodities, Prelude to a Critique of Economic Theory» (Cambridge University Press, 1960).

1. Κ. Μάρξ: «Τὸ Κεφάλαιον», τόμ. I, σ. 634.

β' Για τὸ ποσοστὸ τοῦ κέρδους

Φυσικὰ ὁ Μάρξ διτύπωσε τὸν νόμο πού ἔχει τὸ ποσοστὸ τοῦ κέρδους νὰ πέφτει καὶ ὄχι τοῦ κέρδους ὅπως ἐξ ἀβλεψίας μπήκε στὸ κείμενό μου. Δύο γραμμὲς ὅμως παρακάτω («Σύγχρονα Θέματα», τ. 8/1964, σελ. 128) οὐσιαστικὰ διορθώνεται ὅταν ἀναφέρεται ὅτι «ἂν ἡ ὀργανικὴ σύνθεση τοῦ κεφαλαίου αὐξάνει τότε ἀντίστοιχα τὸ ποσοστὸ τοῦ κέρδους πέφτει...».

γ' Για τὴν προστιθεμένη ἀξία

Ὁ τρόπος ὑπολογισμοῦ τῆς προστιθεμένης ἀξίας τόσο γιὰ τὴν ἐξαγωγή συμπερασμάτων σχετικὰ μὲ τὸν βαθμὸ ἐκμετάλλευσης ὅσο καὶ γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία. Σχετίζεται κατευθεῖαν μὲ τὴν παραγωγή ἢ ὁποία εἴτε ἀναφέρεται σὲ μιὰ ἐπιχείρηση εἴτε στὸ σύνολο τῆς οἰκονομίας, ἀποτελεῖ μιὰ ἔννοια πού εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο νὰ καθοριστεῖ, τόσο σὰν ἔκφραση τοῦ φαινομένου ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ στατιστικοῦ τῆς προσδιορισμοῦ, δηλαδὴ ποσοτικά. Ἡ δυσκολία βρίσκεται ἐκτὸς τῶν ἄλλων, στὸ ὅτι ἡ ἔννοια τῆς παραγωγῆς εἶναι κατ' ἐξοχὴ «δυναμικὴ» σὲ συνεχή ροή, ἓνα σύνολο δηλαδὴ ἐκδηλώσεων πού πραγματοποιεῖται καὶ ἀναπτύσσεται στὸ χρόνο περιέχοντας πολλὰ ἑτερογενῆ στοιχεῖα.

Ἡ προστιθεμένη ἀξία ἐκφράζεται μὲ πολλὰς σχέσεις. Ἡ ἀκριβέστερη ὅμως θεωρεῖται ἐκείνη πού σχετίζεται μὲ τὸν τρόπο προσδιορισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

Οἱ πρὸ συχνὰ χρησιμοποιούμενες μέθοδοι ὑπολογισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, κατὰ τοὺς ἀστούς οἰκονομολόγους, βασίζονται στὶς σχέσεις:

$$\alpha) Y = C+E+I-M$$

καὶ

$$\beta) Y = W+R+U+Z,$$

ὅπου Y = τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα, C = κατανάλωση, E = ἐξαγωγὲς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, I = ἐπενδύσεις, M = εἰσαγωγὲς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, W = τὸ ποσὸν τῶν μισθῶν, R = τὸ ποσὸν τῶν προσόδων, U = τὸ ποσὸν τῶν τόκων καὶ Z = τὸ ποσὸν τῶν κερδῶν. Ἡ μέθοδος πού βασίζεται στὴν (α) μπορεῖ νὰ ἐφαρμοστεῖ μὲ δύο διαφορετικὰ κριτήρια.

I. Ἀθροίζοντας ὅλες τὶς ἀξίες τῶν παραχθέντων ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν (τελικὰ καὶ ἡμικατεργασμένα) καὶ ἀφαιρώντας ἀπὸ τὸ σύνολο τὶς ἀξίες τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἀγαθῶν πού χρησίμευσαν γιὰ τὴν παραγωγή τους.

II. Ἀθροίζοντας μόνον τὶς ἀξίες τῶν τελικῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, ἀφήνοντας κατὰ μέρος ὅλα τὰ ἐνδιάμεσα.

Ἐστω ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς (3) ἐπιχειρήσεις A , B , Γ , πού εἶναι ἐπιχειρήσεις δρυχείων, μεταλλουργίας καὶ μηχανικῶν κατασκευῶν ἀντίστοιχα. Τὰ προϊόντα τῆς A , εἶναι πρῶτες ὕλες γιὰ τὴν B , τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα εἶναι πρῶτες ὕλες γιὰ τὴν Γ . Ἐστω ὅτι ἡ ἀξία

τῆς παραγωγῆς τῆς ἐπιχείρησης (A) εἶναι P_1 , τῆς (B) P_2 καὶ τῆς (Γ) P_3 . (Τὰ P_1 καὶ P_2 εἶναι ἡμικατεργασμένα προϊόντα καὶ τὸ P_3 τελικὸ προϊόν). Ἐὰν ἐφαρμόσουμε τὸ πρῶτο κριτήριον γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τότε,

$$Y = (P_3 - P_2) + (P_2 - P_1) + P_1 \quad (1).$$

Ἀπὸ τὴν (1) φαίνεται ὅτι ἡ ἐθνικὴ παραγωγή ὑπολογίζεται ἀπὸ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἀξίας τῆς παραγωγῆς καὶ ἀξίας πρῶτων ὑλῶν γιὰ κάθε ἐπιχείρηση, ὑπολογιζομένων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἀφοῦ στὸ τέλος ἀθροισθοῦν ὅλες οἱ πραγματοποιούμενες διαφορές. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀξίας παραγωγῆς καὶ ἐξόδων γιὰ πρῶτες ὕλες σὺν τὰ ἔξοδα γιὰ τὴν ἀπόκτησή τους, ἐκφράζεται μὲ τὴν ἔννοια τῆς προστιθεμένης ἀξίας. Ἐὰν ὀνομάσουμε μὲ V_a τὴν προστιθεμένη ἀξία μιᾶς ὁποιασδήποτε ἐπιχείρησης, P τὴν ἀξία τῆς παραγωγῆς καὶ A τὴν ἀξία τῶν πρῶτων ὑλῶν καὶ ἐξόδων τότε,

$$V_a = P - A.$$

Γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ τῶν P καὶ A ὑποθέτουμε ὅτι ὁλόκληρο τὸ προϊόν πού κατεργάστηκε ἢ ἐπιχείρηση, πωλήθηκε. Στὴν πραγματικότητα ὅμως δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ἐὰν ὀνομάσουμε F τὸ προϊόν πού πωλήθηκε, G_1 καὶ G_2 τὴν ἀξία τῶν προϊόντων πού ἀπέμειναν στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος τῆς περιόδου, τότε ἡ ἀξία τῆς παραγωγῆς θὰ εἶναι ἴση μὲ

$$P = F + G_2 - G_1.$$

Σὲ μερικοὺς κλάδους τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος, ἡ παραγωγικὴ διαδικασία ἔχει μεγάλη διάρκεια, μὲ ἀποτέλεσμα ἀρκετὰ προϊόντα κατὰ τὴν περίοδο ὑπολογισμοῦ τῆς παραγωγῆς νὰ βρίσκονται ὑπὸ κατεργασία εἴτε στὴν ἀρχὴ εἴτε στὸ τέλος τῆς περιόδου. Ἐὰν τὰ ὀνομάσουμε μὲ L_1 καὶ L_2 ἀντιστοίχως, τότε,

$$P = F + G_2 - G_1 + L_2 - L_1 \quad \eta$$

$$P = F + (G_2 - G_1) + (L_2 - L_1).$$

Ἐὰν δὲ ὑπάρχουν ἀποθέματα πρῶτων ὑλῶν ἴσα μὲ $(X_2 - X_1)$ τότε τὸ σύνολο τῆς παραγωγῆς εἶναι

$$P = F + (G_2 - G_1) + (L_2 - L_1) + (X_2 - X_1)$$

Γιὰ νὰ βροῦμε λοιπὸν τὴν προστιθεμένη ἀξία ὅπου $V_a = P - A$ ἔχουμε:

$$V_a = F + (G_2 - G_1) + (L_2 - L_1) + (X_2 - X_1) - A$$

Ὅπως εἶδαμε τὸ σύνολο τῶν προστιθεμένων ἀξιῶν τῶν ἐπιχειρήσεων μᾶς δίνει τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα. Πρόκειται ὅμως γιὰ τὸ ἀκαθάριστο ἐθνικὸ εἰσόδημα γιατί ἂν θελήσουμε νὰ προσδιορίσουμε τὸ καθαρὸ πρέπει ν' ἀφαιρέσουμε καὶ τὶς ἀποσβέσεις τοῦ παγίου κεφαλαίου.

Συμπέρασμα

Ἐφ' ὅσον ἡ ἀκαθάριστη ἀξία τῆς παραγωγῆς εἶναι $P = \Sigma + M + Y$ (σταθερό, μεταβλητό, ὑπεραξία), σύμφωνα μὲ τὴν μαρξιστικὴ ἀντίληψη τῆς διαίρεσης τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἡ προστιθεμένη ἀξία ἀποτελεῖ (με-

τά την ἀφαίρεση τοῦ καταναλωμένου σταθεροῦ κεφαλαίου) τὸ καθαρὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα.

Ὅμως οἱ ἀστοὶ οἰκονομολόγοι, σύμφωνα μὲ τὰ διεθνή κωδικοποιημένα συστήματα, ὑπολογίζουν καὶ τὶς ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ στὴν προστιθεμένη ἀξία. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔχει ἐξαιρετικὴ σημασία ἂν ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ὅτι οἱ μεγάλες ἐπιχειρήσεις πραγματοποιοῦν ὑψηλὰ ποσοστὰ ἀπόσβεσης κάθε χρόνο μὲ ἀποτέλεσμα ν' ἀποσβένουν τὸ κεφάλαιό τους σὲ σύντομο χρονι-

κὸ διάστημα. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ πραγματοποιεῖται γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἡ ταχεία τεχνολογικὴ ἐξέλιξι δημιουργεῖ οἰκονομικὴ ἀπαξίωσι τῶν ἐγκαταστάσεων.

Ὅταν ἐπομένως γίνεται μελέτη τῶν καπιταλιστικῶν ἐπιχειρήσεων γιὰ τὸν προσδιορισμὸ διαφορῶν φαινομένων (ποσοστὸ ἐκμετάλλευσης κλπ.), ὁ σωστὸς τύπος ὑπολογισμοῦ δὲν εἶναι ὁ $M+Y$ ἀλλὰ ὁ:

$$\text{Προστιθεμένη Ἀξία} = \text{Καθαρὸ Ἐθνικὸ Εἰσόδημα (M + Y) + Ἀποσβέσεις (D)}$$
$$Va = M + Y + D$$

γιατὶ στὰ στοιχεῖα ποὺ δίνονται ἀπὸ τὶς στατιστικὲς ὑπηρεσίαι τῶν καπιταλιστικῶν κρατῶν οἱ ἀποσβέσεις ὑπολογίζονται στὸ καθαρὸ ἐθνικὸ

εἰσόδημα προκειμένου νὰ δώσουν τὴν προστιθεμένη ἀξία.